

נדב ויסמן: חפירות מאוחרות

נדב ויסמן "חופר" בהיסטוריה, בגנאלוגיה ובארכיאולוגיה הקולקטיבית והאישית, חצי חיוך של משמעות כפולה נסוך על פניו. הפעולה שהוא מבצע היא פעולה אופטימית ביסודה, חרף חזותה המורבידית משהו ממבט ראשון. מתוך שאריות האנושות, מתוך "העצמות היבשות", מתוך עולם שחרב, הוא בונה עולם חדש. זוהי בנייה סימבולית של היסטוריה המצדיקה את קיומנו הנוכחי, בדומה לנרטיבים רבים העוברים מאב לבן, שבהם מסופר על עבר כלשהו, המצדיק הווה בעייתי מבחינה מוסרית, אישית וחברתית.

בחיבורו העולם כרצון וכדימוי כותב שופנהאואר: "אם הרצון לחיים היה מצטייר כיצר הקיום העצמי, כי אז היה זה חיוב רק של התופעה הפרטית על פני טווח הזמן בעל המשך הטבעי. טרחה ודאגה של חיים כאלו לא היו גדולים, וגם הקיום היה יוצא כעליו וקל. אבל היות והרצון רוצה את החיים בפשטות לכל הזמנים לכן מצטייר הוא מיידית כיצר המין, שכוונתו לרצף דורות אינסופי". * יצר החיים הוא מכניזם, והחיה האנושית נגועה בדאגות ובמחשבות שהן מעבר להישרדות. יש בחיים רצייה שהיא תהליך בלתי נמנע במחשבה האנושית.

כך גם אצל ויסמן. עבודותיו האחרונות ממקמות את אותו תהליך של בניית בית בתוך הקשר קולקטיבי. תהליך זה מתגלה בסרט האנימציה: ראשו של ויסמן מצמיח מתוכו עצמות. הוא פוגש בראש אישה. העצמות והשיניים היוצאות משני הראשים יוצרות יחדיו מעין "מכונת בית". לאחר האינטראקציה ביניהם נראה כי הוא עוזב את הבית. העצמות היוצאות מן הראש, הופכות לסירה, ובה הוא יוצא למסע, משייט לצד ראשים נוספים. הרקע של הסרטון הוא עץ אפור, עשוי כולו בפשטות נוגעת ללב ומאזכר סרטים מוקדמים באנימציה רוסית סובייטית. הבית, כמו הסירה, נבנה מתוך הראש. הגוף הוא סוג של נעדר, וגם הרקע, שאינו משתנה לכל אורך הדרך, מציג ניגוד לחוסר היציבות שבבסיס מהלכי ההרכבה והפירוק. הראש הצף בחלל והמחשבה הופכים לסוג של מרכז, הבורא מיתוסים מתוך אבני היסוד של הגוף.

הפסלים הם מעין תבליטי קיר הנראים כמכונות או כיצורים; שרשרות וגלגלי שיניים דמויי ירח ושמם

או פני דמויות שונות, כולם עשויים בשילוב מדימויי העצמות והשיניים שנראה כאילו יתחילו עוד רגע לפעול. אולם דומה שקנה המידה התנ"כי של העצמות, כמעין "אמות", יוצר תמיד מבנה או מכונה, שמידותיה משובשות ביחס לפרופורציה אנושית. קנה מידה זה הוא תמיד מונומנטלי או מיניאטורי, ובכל מקרה מוקצן. שיבוש יחסי המידות בין האובייקטים השונים ויחסם אל הצופה מייצרים חוסר אוריינטציה לגבי העולם החדש הנרקם אל מול עינינו, עולם של ריאליזם פנטסטי מושך ומשונה.

הדמויות של ויסמן ממשיכות את התפתחות הדמויות שהופיעו בעבודותיו הקודמות, שהתהדרו בראש גדול ממדים ובגוף ארוך וצר. יצורים אלו, שנעו בעירום בחלל, הפכו אט אט לדמויי ראשנים; הגוף התכווץ ונעלם עד שכל שנותר ממנו הוא ראש. בתערוכה זו, אלה הם ראשים מוקפי עצמות, נטולי גוף. במקרים מסוימים, הראשים הם גם מחוות לקלאסיקות מודרניסטיות מכוננות, כגון "הנאהבים" של ברנקוזי; רגע שבו מינימום של צורה ושל חומר מייצר מקסימום של רגש ושל משמעות. כך קורה גם אצל ויסמן. הנראות היא מינימלית, אך המשמעות של הפסלים מרובדת מאוד מבחינה רגשית ומבחינת עולמות התוכן שעמהם הוא מתכתב.

יחסו של ויסמן למשפחה והיכולת לייצר אינטראקציה הנם אמביוולנטיים, שכן הוא מתבונן במשפחה ככלי ראשוני הבונה, למעשה, חברה ותרבות, ולא כאוסף של גופים אורגניים המתחברים לכדי יחידה אחת. דרך מוטיב הבית הוא עוסק בבנייה ובפירוק של מוסכמות חברתיות. דימוי הבית יופיע תמיד ריק, הן מבחינה פיזית והן מבחינת התכנים הנורמטיביים האמורים להיות מוכלים בו. הבית הוא שלד, תרתי משמע, עשוי מעצמות, ובתוכו, באחת מהעבודות, מופיע דימוי של קלידים (הממשיכים את דימוי הפסנתר שהופיע בעבודותיו בעבר) כסמל ל"תרבות", אך בה בעת כמייצג רהיט או אביזר בבית. – האורגן פסנתר אינו משמיע מוזיקה, שוב צורה מעוקרת. הבית מתפקד כמקום האימה, כפוטנציאל לשיבוש אנושי, כמקום של התחלה, שממנה ישתנה הכול לטוב או לרע. מתוך דימוי הבית בעבודה זו יוצא דימוי סכמתי של כלב, הממחיש כיצד כבוגרים אנו מבקשים להגשים את הפנטזיה הנאיבית של ציורי הילדים: בית, גדר לבנה וכלב כולם נראים כצללים לבנים של מה שהיו אמורים להיות באמת; – הם נותרים שלדים שאינם עוטים על עצמם בשר.

אחד המוטיבים החדשים והמסקרנים בעבודותיו של ויסמן הוא מספרים המופיעים כמסמנים בעלי

הובד מופשט, אך גם ככאלה המסמלים, לעתים, תאריך, מספור, תקופה או אירוע. המספרים הם אמצעי לארגון חלקים ולהצבתם לפי סדר. בנוסף, הם מייצגים גם התפתחות של חברה. הסמלים

עצמם יוצרים מעין שלדים, ספק גוף או מבנה ומכוננים אינטראקציה עדינה ומשונה בין ספרה

לספרה. בעבודה 231, לדוגמה, ניתן לראות רצף של תנועה, האנשה וסימביוזה של ספרות הנראות

כגופים שונים, מעין זיווג או אורגיה. אחת הדרכים לקרוא את החיבור בין הספרות היא כמסמל

התפתחות של משפחה, שבעבודותיו של ויסמן מהווה, כאמור, גם סמל להתפתחותה של חברה

אנושית. ניתן לראות ב 1 סמל לאדם בודד, ב 2 סמל לזוג, ב 3 סמל למשפחה. כלומר, מצד אחד, יש

– כאן תהליך של ריבוי טבעי, אך מצד אחר זוהי "משפחה" שמתקיימת בה מיניות חריגה. מצב זה

מייצר הומור שחור הגורם לצופה להחסיר פעימה כאשר מתחוורת לו השניות שבמשמעות הביטוי

"לעשות מספר".

הצופה עצמו נמצא בעמדה דומה לזו של ויסמן כיוצר. כל שנותר לו הוא להרכיב משמעויות מתוך

אוסף השרידים. השרידים עצמם מהווים מעין אבני יסוד לקיום, משהו שבדומה לשפה טמון ב DNA

התרבותי. המשמעות יכולה להשתנות בהתאם לצירופים השונים של אבני היסוד. ההצעה לעולם

שנוצר נותרת פלאית ובלתי מפוענחת במידה רבה.

שרי גולן סריג, מאי 2011

* ארתור שופנהאואר, העולם כרצון וכדימוי (כרך ב'), (1818), תרגום: יוסף האובן (נבו) (תל אביב: י'

גולן, 2004), עמ' 404.